

DOI: 10.59560/18291155-2026.2-167

ԷԴՎԱՐԴ ՄՈՎՍԻՍՅԱՆ

«ԼԻԳԱ ԻՆՇՈՒՐԱՆՍ» ԱՓԲԸ-ի
իրավաբանական դեպարտամենտի
պայմանագրահրավական և
ապահովագրական գործունեության
իրավական սպասարկման բաժնի
առաջատար մասնագետ,
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
մագիստրոս

ՍՈՒՐԵՆ ՍԼՈՅԱՆ

«ՀԱՊ» ՍՊԸ իրավաբան,
ՀՀ Փաստաբանների պալատի
անդամ, փաստաբան,
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
մագիստրոս

**ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԿԻՐԱՌՈՒՄՆ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ
ԻՐԱՎԱՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ ԲԽՈՂ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ**

Ամփոփագիր

Սույն գիտական հոդվածը նվիրված է ընտանեկան իրավահարաբե-
րություններում հայցային վաղեմության ինստիտուտի կիրառման հիմնախնդիրների
ուսումնասիրմանը: Աշխատանքում ներկայացվում է հայցային վաղեմության
ինստիտուտի էությունը, դրա նշանակությունը քաղաքացիական շրջանառության
կայունության, իրավական որոշակիության և դատական պաշտպանության
արդյունավետ իրականացման ապահովման տեսանկյունից: Վերլուծվում են ՀՀ
քաղաքացիական և ընտանեկան օրենսդրությունների փոխհարաբերությունը
կարգավորող իրավանորմերը՝ առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնելով ՀՀ
Ընտանեկան օրենսգրքի 8-րդ հոդվածի բովանդակությանը և դրա կիրառման

ընթացքում առաջացող իրավական անորոշություններին: Հոդվածում ուսումնասիրվում են նաև ՀՀ Սահմանադրական և Վճռաբեկ դատարանների իրավական դիրքորոշումները հայցային վաղեմության ինստիտուտի վերաբերյալ:

Աշխատանքում ներկայացվում է այն մոտեցումը, որ ընտանեկան իրավահարաբերություններից բխող որոշ գույքային պահանջների, մասնավորապես՝ ամուսնական պայմանագրի և ալիմենտային համաձայնության անվավեր ճանաչման պահանջների նկատմամբ նպատակահարմար է կիրառել ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով սահմանված ընդհանուր կամ հատուկ հայցային վաղեմության ժամկետները: Կատարվում է նաև համեմատական իրավական վերլուծություն՝ անդրադառնալով մի շարք օտարերկրյա պետությունների օրենսդրական փորձին: Միջազգային փորձի ուսումնասիրման հիման վրա առաջարկվում են օրենսդրական փոփոխություններ, որոնք ուղղված են ընտանեկան իրավահարաբերություններում հայցային վաղեմության կիրառման հստակեցմանը և իրավական որոշակիության ապահովմանը:

Հիմնաբառեր. հայցային վաղեմություն, հայցային վաղեմության ժամկետ, դատական պաշտպանություն, ընտանեկան իրավահարաբերություններ, գույքային իրավունքներ, անձնական ոչ գույքային իրավունքներ:

Ներածություն

Ներկայումս ընտանեկան իրավահարաբերություններից բխող պահանջների նկատմամբ հայցային վաղեմության կիրառման հարցը ձեռք է բերել խիստ արդիականություն: Ընտանեկան իրավունքից բխող անձնական ոչ գույքային, այնպես էլ գույքային իրավահարաբերությունների առանձնահատկություններից ելնելով՝ հաճախ առաջանում են դժվարություններ՝ որոշելու, թե որ դեպքերում է կիրառելի հայցային վաղեմության ժամկետը: Հայաստանի Հանրապետության ընտանեկան օրենսդրության գործող իրավակարգավորումները, մասնավորապես՝ ընտանեկան հարաբերություններից բխող պահանջների նկատմամբ հայցային վաղեմության կիրառման հարցում, ամբողջությամբ չեն ապահովում իրավական որոշակիություն, ինչը կարող է առաջացնել տարակերպ մեկնաբանություններ իրավակիրառ պրակտիկայում:

Սույն հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել ընտանեկան իրավահարաբերություններից բխող պահանջների նկատմամբ հայցային վաղեմության կիրառման առանձնահատկությունները, բացահայտել առկա խնդիրները և առաջարկել դրանց կարգավորմանն ուղղված լուծումներ՝ հաշվի առնելով ինչպես հայրենական օրենսդրությունը, այնպես էլ միջազգային փորձը:

Հետազոտության նպատակին հասնելու համար առաջադրվել են հետևյալ խնդիրները՝

1. ուսումնասիրել հայցային վաղեմության ինստիտուտի էությունը և դրա նշանակությունը ընտանեկան իրավահարաբերություններում,
2. վերլուծել Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական և ընտանեկան օրենսդրությունների փոխհարաբերությունը կարգավորող նորմերը,
3. ուսումնասիրել իրավակիրառ պրակտիկան և օտարերկրյա պետությունների օրենսդրական փորձը,
4. ներկայացնել առաջարկություններ՝ ուղղված ընտանեկան իրավահարաբերություններում հայցային վաղեմության կիրառման հստակեցմանը:

Հայցային վաղեմության ինստիտուտի կիրառման խնդիրները ընտանեկան իրավահարաբերություններում պայմանավորված են այն առանձնահատկություններով, որոնց պատճառով ընտանեկան օրենսդրությունը կոդիֆիկացվել է որպես իրավունքի առանձին ճյուղ: Ընտանեկան իրավահարաբերություններից բխող պահանջներով կիրառման ենթակա հայցային վաղեմության վերաբերյալ լրջագույն տարրնկալում է առկա, թե որ նորմատիվ իրավական ակտով պետք է առաջնորդվել՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով, թե՞ ՀՀ ընտանեկան օրենսգրքով:

Նախ՝ անհրաժեշտ ենք համարում ընդհանրական անդրադառնալ հայցային վաղեմության ինստիտուտին: Հայցային վաղեմությունը քաղաքացիական իրավունքի կենտրոնական ինստիտուտներից մեկն է, քանի որ սահմանում է դատական կարգով սուբյեկտիվ իրավունքի պաշտպանության ժամանակային սահմանները, իսկ դատական պաշտպանությունը իրավունքների պաշտպանության հիմնական միջոցն է¹: Հայցային վաղեմությունը ժամանակային սահմանափակում է, որի սահմաններում հայցով ներկայացված պահանջը կարող է բավարարվել դատարանի կողմից: Ընդ որում՝ հիմնական մոտեցումն այն է, որ հայցային վաղեմության ժամկետի անցնելը չի դադարեցնում սուբյեկտիվ իրավունքը, և վերջինս շարունակում է գոյություն ունենալ ու կարող է նաև իրականացվել²: Հայցային վաղեմության ինստիտուտի հասկացությունն ու էությունը մեկնաբանվել է Կոստելլոն ընդդեմ ԱՄՆ-ի գործի³ շրջանակներում, որտեղ ԱՄՆ Գերագույն դատարանն արձանագրել է հետևյալը.

¹ Տե՛ս **Բարսեղյան Տ.Կ.**, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական իրավունք: Առաջին մաս, 4-րդ հրատ., Երևան, «Տիգրան Մեծ» հրատ., 2014, էջ 279:

² Տե՛ս **Գաբրույան Բ.Ա.**, Հայցային վաղեմության ինստիտուտի էությունը: ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու: Երևան, ԵՊՀ հրատարակչություն, 2019, էջ 103:

³ Տե՛ս *Costello v. United States*, 365 U.S. 265 (1961)
<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/365/265/> (18.04.2026):

«Այնուամենայնիվ, նույնիսկ եթե մենք ենթադրենք հայցային վաղեմության կիրառելիությունը, կարծում ենք, որ հայցվորը չի ապացուցել երկու տարրերն էլ, որոնց միաժամանակյա առկայությունը անհրաժեշտ է: Հայցային վաղեմությունը պահանջում է ապացույց առ այն որ (1) հայցվորի կողմից չի դրսևորվել պատշաճ ջանասիրություն և (2) վնաս է պատճառել պատասխանող կողմին»: Այս երկու պայմանների առկայության դեպքում միայն մենք կարող ենք խոսել հայցային վաղեմության կիրառման մասին:

Հայցային վաղեմության հետ կապված իրավահարաբերությունների կարգավորմանն է նվիրված ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի¹ 21-րդ գլուխը: Սույն գլխի 331-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Հայցային վաղեմություն է համարվում իրավունքը խախտված անձի հայցով իրավունքի պաշտպանության ժամանակահատվածը»:

ՀՀ Սահմանադրական դատարանը, անդրադառնալով հայցային վաղեմության ինստիտուտին, նշել է. «Հայցային վաղեմության ինստիտուտի նպատակն է կանոնակարգել քաղաքացիական շրջանառությունը, ստեղծել իրավական կապերի որոշակիություն ու կայունություն, ապահովել իրավահարաբերության մասնակիցների կարգապահությունը, նպաստել պայմանագրերի կատարմանը, ապահովել քաղաքացիական իրավահարաբերության սուբյեկտների իրավունքների և շահերի ժամանակին պաշտպանությունը: Խախտված քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանության համար ողջամիտ ժամանակային սահմանափակումների բացակայությունը կհանգեցներ պատասխանողների և երրորդ անձանց իրավունքների ու շահերի խախտման, որոնք միշտ չէ, որ նախապես կարող էին հաշվի առնել գործի քննության համար նշանակություն ունեցող տեղեկությունների և փաստերի հավաքման ու պահպանման անհրաժեշտությունը: Միաժամանակ, հայցային վաղեմության կիրառումը քաղաքացիական շրջանառության մասնակիցներին պաշտպանում է անհիմն պահանջներից և միաժամանակ դրդում է նրանց ժամանակին հոգ տանել իրենց իրավունքների իրացման և պաշտպանության մասին»²:

ՀՀ Վճռաբեկ դատարանը ԵԿԴ/0881/02/12 գործով³ արձանագրել է՝ «Հայցային վաղեմության ժամկետն այն ժամանակահատվածն է, որն անձին հնարավորություն է տալիս դիմելու դատարան իր իրավունքների պաշտպանության հայցով»: Զարգացնելով հայցային վաղեմության վերաբերյալ վերը նշված դիրքորոշումները՝ ՀՀ Վճռաբեկ դատարանը «Այլանս պլյուս» ՍՊԸ-ն ընդդեմ «ԱրմենՏել» ՓԲԸ-ի թիվ

¹ Ընդունվել է 05.05.1998 թ., ուժի մեջ է մտել 01.01.1999 թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 1998.08.10/18(51):

² Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 28.09.2021 թվականի ՍԴՈ-1611 որոշումը: Միասնական կայք 2021.10.04-2021.10.17 Պաշտոնական հրապարակման օրը 05.10.2021:

³ Տե՛ս թիվ ԵԿԴ/0881/02/12 քաղաքացիական գործով ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի 28.11.2014 թվականի որոշումը: ՀՀՊՏ 2015.01.12/1(1090) Հոդ.8:

ԵԱԲԴ/4524/02/15 քաղաքացիական գործով 04.06.2019 թվականի որոշմամբ¹ նշել է՝ «Դատական պաշտպանության իրավունքն ունի իրացման որոշակի պայմաններ, որոնց չարաշահումը կարող է անբարենպաստ հետևանքներ առաջացնել այդ իրավունքից անբարեխիղճ օգտված անձի համար: Հետևաբար ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 337-րդ հոդվածի 1-ին կետում օրենսդրի կողմից կիրառված «պետք է իմացած լինել իր իրավունքի խախտման մասին» արտահայտությունը չպետք է սխալմամբ մեկնաբանվի այնպես, որ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքը կարող է սկսվել հայցվորի կողմից իր իրավունքի խախտման մասին ենթադրելու հնարավորություն ունենալու օրվանից, ընդհակառակը՝ «պետք է իմացած լինել» ձևակերպմամբ, ինչպես և «իմացել է» ձևակերպման պարագայում օրենսդիրը կարևորել է հայցային վաղեմության ընթացքն սկսվելու հարցում հայցվորի կողմից իր իրավունքի խախտման մասին **հաստատապես** (ընդգծումը մերն է) իմանալու հանգամանքը»:

Հայաստանի Հանրապետության ընտանեկան օրենսգրքի² (այսուհետ՝ ՀՀ ԸՕ) 8-րդ հոդվածը սահմանում է, որ ընտանեկան հարաբերություններից բխող պահանջների նկատմամբ հայցային վաղեմություն չի կիրառվում, **բացառությամբ սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերի** (ընդգծումը մերն է): Օրենսդրի նպատակը արդարացված է. Նախ՝ սա կապված է տևական բնույթի անձնական ոչ գույքային հարաբերությունների գերակշռության հետ, որոնք, ըստ էության, վաղեմության ժամկետից դուրս են, քանի որ դրանց իրավական բնույթը ցանկացած պահի կարող է պահանջել խախտված սուբյեկտիվ իրավունքների պաշտպանություն³: Երկրորդ՝ գույքային այն պահանջները, որոնք անքակտելիորեն կապված են խիստ անձնական հարաբերությունների հետ, դուրս են մնացել հայցային վաղեմության ժամկետ կիրառելու շրջանակից⁴:

ՀՀ ԸՕ 2-րդ հոդվածը, սահմանելով ընտանեկան օրենսդրությամբ կարգավորվող իրավահարաբերությունները, դրանց մեջ ընդգրկել է ամուսնության, ամուսնությունը դադարելու և անվավեր ճանաչելու պայմաններն ու կարգը, անձնական ոչ գույքային և գույքային հարաբերություններն ընտանիքի անդամների միջև՝ ամուսինների, ծնողների և զավակների (որդեգրողների ու որդեգրվածների), իսկ ընտանեկան օրենսդրությամբ նախատեսված դեպքերում և շրջանակներում՝ մյուս ազգականների և այլ անձանց միջև, ինչպես նաև առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների խնամքը և դաստիարակությունն ընտանիքում կազմակերպելու

¹ Տե՛ս թիվ ԵԱԲԴ/4524/02/15 քաղաքացիական գործով ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի 04.06.2019 թվականի որոշումը: ՀՀՊՏ 2019.07.12/45(1498).1 Հոդ.603.10:

² Ընդունվել է 09.11.2004 թ., ուժի մեջ է մտել 19.04.2005 թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 2005.01.19/4(376) Հոդ.60:

³ Տե՛ս **Пчелинцева Л.М.** Комментарий к Семейному кодексу РФ. – М.: Норма, 2006, էջ 51:

⁴ Տե՛ս **Новицкий И.Б.** Сделки. Исковая давность. – М.: Госюриздат, 1954, էջ 152-153:

ձևերն ու կարգը: Այսինքն՝ ՀՀ ԸՕ 2-րդ հոդվածից բխում է, որ 8-րդ հոդվածում կիրառվող «ընտանեկան հարաբերություններից բխող պահանջներ» բառակապակցությունը վերաբերում է, ինչպես անձնական ոչ գույքային, այնպես էլ գույքային իրավահարաբերություններից բխող պահանջներին: ՀՀ ԸՕ 8-րդ հոդվածի տառացի մեկնաբանությունից բխում է, որ հայցային վաղեմություն չի կիրառվում նաև ընտանեկան իրավունքի սուբյեկտների միջև առաջացող գույքային պահանջների նկատմամբ, ինչը անշուշտ չի համապատասխանում սեփականության անձեռնմխելիության սկզբունքին:

Գ.Հ. Ղարախանյանը, մեկնաբանելով սույն նորմը, նշում է. «Ընտր.Օր. 8-րդ հոդվ. համաձայն՝ ընտանեկան հարաբերություններից բխող պահանջների նկատմամբ հայցային վաղեմություն չի կիրառվում, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ խախտված իրավունքի պաշտպանության համար ժամկետ է սահմանված ՀՀ ընտանեկան օրենսգրքով: Մասնավորապես, հայցային վաղեմություն չի տարածվում ամուսնությունը լուծելու, ամուսնությունն անվավեր ճանաչելու, ամուսնական պայմանագրի պայմանները վիճարկելու, հայրությունը որոշելու, երեխաների վերաբերյալ վեճերի, ալիմենտ բռնագանձելու, որդեգրումը վերացնելու և այլ պահանջների վրա: Դա բացատրվում է նշված պահանջների անձնական բնույթով, քանի որ հայցային վաղեմություն չի տարածվում անձնական ոչ գույքային իրավունքների վերաբերյալ պահանջների վրա, բացի օրենքով նախատեսված դեպքերից (ՔաղՕր. 344 հոդվ.)»¹: Գտնում ենք, որ քննարկվող հոդվածը չենք կարող նման կերպ մեկնաբանել: Հեղինակի մատնանշած պահանջներից «ամուսնական պայմանագրի պայմանները վիճարկելու» պահանջն ունի անձնական բնույթ, սակայն այն անձնական ոչ գույքային իրավահարաբերությունից չի բխում, ուստի, սույն պահանջի նկատմամբ կիրառելի չէ ՀՀ քաղ. օր. 344-րդ հոդվածը, քանի որ այն սահմանում է հայցային վաղեմությունը չտարածելու կանոն **անձնական ոչ գույքային իրավունքների** (ընդգծումը մերն է) նկատմամբ:

Միևնույն ժամանակ, գոյություն ունեն ընտանեկան իրավահարաբերություններից բխող տարբեր պահանջներ, որոնց դեպքում նպատակահարմար է նախատեսել հայցային վաղեմության ժամկետի կիրառման հնարավորություն: Անհրաժեշտ է հայցային վաղեմության ժամկետի կիրառման հնարավորություն նախատեսել ընտանեկան իրավահարաբերություններից բխող գործարքների՝ ամուսնական պայմանագրի և ալիմենտային համաձայնության անվավեր ճանաչելու պահանջների դեպքում: Այս հարցին անդրադարձել է ՌԴ Գերագույն դատարանը՝ նշելով, որ ամուսնական պայմանագրի անվավեր ճանաչելու պահանջի համար հայցային վաղեմություն նախատեսելն ուղղված է կայունության և իրավական

¹ Տե՛ս Ղարախանյան Գ.Հ., ՀՀ Ընտանեկան իրավունք 2-րդ հրատ., Եր., ԵՊՀ հրատ., 2008, էջ 104:

որոշակիության ապահովմանը¹: Նույն տրամաբանությունն ու իրավաչափ նպատակներն են առկա նաև ալիմենտային համաձայնության վերաբերյալ պահանջների դեպքում:

Հետաքրքրական են հայցային վաղեմության վերաբերյալ իրավակարգավորումները Հայաստանի ընտանիքի և ամուսնության օրենսգրքում² (այսուհետ՝ ՀՀ ԸԱ Օր.): Սույն օրենսգրքի 9-րդ հոդվածը սահմանում էր, որ ամուսնական և ընտանեկան հարաբերություններից բխող պահանջների վրա հայցային վաղեմություն չի տարածվում, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ խախտված իրավունքի պաշտպանության ժամկետը սահմանված է ԽՍՀ Միության օրենսդրությամբ և սույն օրենսգրքով: Ի տարբերություն գործող Ընտանեկան օրենսգրքի, ՀՀ ԸԱ Օր. 21-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերությամբ սահմանվում էր, որ ապահարգանված ամուսինների ընդհանուր համատեղ սեփականություն հանդիսացող գույքի բաժանման պահանջի համար սահմանվում է **հայցային վաղեմության եռամյա ժամկետ** (ընդգծումը մերն է): Այսինքն՝ սույն օրենսգրքով ուղղակիորեն սահմանվում էր իրավակարգավորում, որով նախատեսված էր հայցային վաղեմության ժամկետի կիրառման վերաբերյալ հատուկ կանոն: ՀՀ ԸՕ 8-րդ հոդվածում նախատեսված է հայցային վաղեմության ժամկետ չտարածելու ընդհանուր կանոն և դրան բացառություն, որը պետք է նախատեսված լիներ սույն օրենսգրքով, սակայն օրենսգրքի համալիր ուսումնասիրությունից պարզ է դառնում, որ այդպիսի դեպքեր ուղղակիորեն օրենսդիրը չի նախատեսում, ինչը անշուշտ չի բխում իրավական որոշակիության սկզբունքից: ՀՀ Սահմանադրական դատարանը, ՍԴՈ-1488 որոշմամբ անդրադառնալով իրավական որոշակիության սկզբունքին, նշել է. «Իրավական պետության սկզբունքը, ի թիվս այլնի, պահանջում է նաև իրավական օրենքի առկայություն: Վերջինս պետք է լինի բավականաչափ մատչելի՝ իրավունքի սուբյեկտները պետք է համապատասխան հանգամանքներում հնարավորություն ունենան կողմնորոշվելու, թե տվյալ դեպքում ինչ իրավական նորմեր են կիրառվում: Նորմը չի կարող համարվել «օրենք», եթե այն ձևակերպված չէ բավարար ճշգրտությամբ, որը թույլ կտա իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց դրան համապատասխանեցնել իրենց վարքագիծը. նրանք պետք է հնարավորություն ունենան կանխատեսել այն հետևանքները, որոնք կարող է առաջացնել տվյալ գործողությունը»³:

¹ Ст'я Определение Верховного Суда РФ от 20 января 2015 г. №5-КГ14-144 <https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/70772980/> (18.04.2026):

² Ընդունվել է 18.07.1969 թ., ուժի մեջ է մտել 01.01.1970 թ., ուժը կորցրել է 19.04.2005 թ.: Ст'я ՀՍՍՀԳՍ 1969/14:

³ Ст'я ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 15.11.2019 թվականի ՍԴՈ-1488 որոշումը: ՀՀՊՏ 2019.11.27/83(1536) Հոդ.1064:

ՌԴ Ընտանեկան օրենսգրքի 9-րդ հոդվածի համաձայն՝ ընտանեկան իրավահարաբերություններից բխող պահանջների նկատմամբ հայցային վաղեմություն չի կիրառվում, չնայած դրան օրենքով նախատեսված են ընդհանուր սկզբունքից որոշ բացառություններ՝

1. ամուսնալուծված ամուսինների ընդհանուր համատեղ սեփականություն հանդիսացող գույքի բաժանման պահանջի համար սահմանվում է հայցային վաղեմության եռամյա ժամկետ,

2. ամուսիններից մեկի կողմից առանց մյուսի համաձայնության ամուսինների համատեղ գույքի վերաբերյալ կատարված գործարքի վիճարկման դեպքում նախատեսվում է մեկամյա ժամկետ:

3. ամուսնալուծության պահանջով, որը ներկայացվել է այն հիմքով, որ ամուսիններից մեկը ամուսնանալիս թաքցրել է մյուսից, որ ինքը տառապում է վեներական հիվանդությամբ կամ ՄԻԱՎ հարուցիչով, սահմանվում է մեկամյա ժամկետ:

Առաջին երկու բացառությունների մասին պետք է նշել, որ այդ իրավահարաբերություններն ունեն գույքային բնույթ և հայցային վաղեմության նախատեսումն անհրաժեշտ է քաղաքացիական շրջանառության կայունության ապահովման համար: Ինչ վերաբերում է երրորդ հիմքին, այն պայմանավորված է միայն անտեղյակ ամուսնու իրավունքների և շահերի խախտման հետ: Պահանջի անձնական բնույթը հաշվի առնելով՝ հայցային վաղեմության ժամկետ սահմանելու անհրաժեշտություն է առաջացել¹:

ՌԴ Սահմանադրական դատարանը, 2008 թ. հոկտեմբերի 21-ի № 651-Օ-Օ (ՕԿԸ) որոշմամբ վերլուծության ենթարկելով ՌԴ Ընտանեկան օրենսգրքի 9-րդ հոդվածը, արձանագրել է, որ հայցային վաղեմությունը սահմանված է միայն երեք բացառությունների համար, այս երեքից դուրս ցանկացած այլ ընտանեկան իրավունքները խախտող պահանջների դեպքում հայցային վաղեմություն չի կիրառվում, որը պայմանավորված է ընտանեկան իրավունքի առանձին իրավունքի ճյուղ լինելու և ընտանեկան օրենսդրության առանձնահատկությունների առկայության հանգամանքներով²:

Նախկինում ՌԴ Ընտանեկան օրենսգրքում առկա է եղել իրավակարգավորում, որը հայցային վաղեմության մեկամյա ժամկետ էր սահմանել հայրության վիճարկման պահանջի համար: Հետագայում այս նորմը դարձել է քննարկման առարկա Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում «Շոֆմանն ընդդեմ ՌԴ-ի» գործի

¹ St'u **Давыдова А.И.** Специфика и проблемы применения норм об исковой давности к семейным правоотношениям // Юридический вестник молодых ученых. № 3. – Москва, 2016, էջ 12:

² St'u **Гладковская Е.И.** Применение исковой давности в семейных отношениях // Ученые записки Казанского университета. Серия: Гуманитарные науки. 2016. Том 158. № 2, էջ 388:

շրջանակներում: Դատարանը նշել է, որ այն փաստը, որ դիմումատուին արգելել են վիճարկել իր հայրությունը, քանի որ նա չգիտեր, որ ինքը չի կարող լինել երեխայի հայրը մինչև երեխայի նկատմամբ հայրության գրանցումից մեկ տարուց ավելի անցած, համաչափ չէ օրենքի հետապնդող նպատակներին: Հետևաբար, ընտանեկան հարաբերությունների իրավական որոշակիության պաշտպանության, ընդհանուր շահի և երեխայի հայր լինելու իրավական կանխավարկածը վերանայելու դիմումատուի իրավունքի միջև արդարացի հավասարակշռություն չի հաստատվել¹:

Ուկրաինայի Ընտանեկան օրենսգրքի² 20-րդ հոդվածի 1-ին մասն ունի հետևյալ բովանդակությունը. «Ընտանեկան հարաբերություններից բխող պահանջները հայցային վաղեմության ենթակա չեն, բացառությամբ Ընտանեկան օրենսգրքի 72-րդ հոդվածի երկրորդ մասով, 129-րդ հոդվածի երկրորդ մասով, 138-րդ հոդվածի երրորդ մասով, 139-րդ հոդվածի երրորդ մասով նախատեսված դեպքերի»: Ուկրաինայի Ընտանեկան օրենսգրքի 72-րդ հոդվածի 2-րդ մասը նշում է, որ ամուսնալուծությունից հետո ներկայացված գույքի բաժանման պահանջի նկատմամբ կիրառվում է հայցային վաղեմության եռամյա ժամկետ: Ուկրաինայի Ընտանեկան օրենսգրքի 129-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ հայրության ճանաչման պահանջը ենթակա է մեկամյա հայցային վաղեմության ժամկետի, որը սկսվում է այն օրվանից, երբ անձը իմացել է կամ կարող էր իմանալ իր հայրության մասին: Ուկրաինայի Ընտանեկան օրենսգրքի 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ երեխայի ծննդյան վկայականը փոփոխելու մոր դիմումի համար սահմանվում է մեկամյա հայցային վաղեմության ժամկետ՝ սկսած երեխայի ծննդյան գրանցման օրվանից: Ուկրաինայի Ընտանեկան օրենսգրքի 139-րդ հոդվածի 3-րդ մասով՝ մայրության ճանաչման պահանջը ենթակա է մեկամյա հայցային վաղեմության ժամկետի, որը սկսվում է այն օրվանից, երբ անձը իմացել է կամ կարող էր իմանալ, որ ինքը երեխայի մայրն է:

Վերոգրյալից պարզ է դառնում, որ Ուկրաինայի օրենսդիրը հստակ նշել է հայցային վաղեմության վերաբերյալ բացառությունները, ինչը անշուշտ բացառում է նորմի վերաբերյալ բոլոր տարընկալումները և ապահովում է իրավական որոշակիություն և կանխատեսելիություն:

Ավստրիայի քաղաքացիական օրենսգրքի 1481-րդ հոդվածը սահմանում է, որ ընտանեկան և ընդհանրապես անձնական ոչ գույքային իրավունքներից բխող պահանջների նկատմամբ հայցային վաղեմություն չի տարածվում, սակայն նույն նորմում առկա են նաև հստակ բացառություններ³:

¹ St' u *Shofman v. Russia* (Application no. 74826/01), <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71303> (18.04.2026):

² St' u Ուկրաինայի Քաղաքացիական օրենսգիրք, <https://urst.com.ua/ru/sku/razdel-1> (18.04.2026):

³ St' u **Маслов С.С.** Всеобщий гражданский кодекс Австрии. – М.: Инфотропик Медиа, 2011, էջ 256:

Ընտանեկան իրավահարաբերություններից բխող պահանջների նկատմամբ հայցային վաղեմության կիրառման հարցի վերաբերյալ Գերմանիայի օրենսդիրը տարբերվող մոտեցում է որդեգրել: Գերմանիայի քաղաքացիական օրենսգրքի 196-րդ հոդվածը նշում է, որ հայցային վաղեմություն չի տարածվում ընտանեկան իրավահարաբերություններից բխող այն պահանջների նկատմամբ, որոնք ուղղված են մինչև իրավունքի խախտումը եղած դրությունը վերականգնելուն: Միևնույն ժամանակ, մյուս բոլոր պահանջների նկատմամբ, որոնք բխում են ընտանեկան իրավահարաբերություններից, 197-րդ հոդվածում սահմանվել է 30 տարվա հայցային վաղեմության ժամկետ: Այսպիսով, օրենսդիրն ակնհայտորեն չի պահպանում ընտանեկան իրավունքի պահանջների վաղեմության ժամկետի բացառիկության գաղափարը¹:

Ֆրանսիայում վաղեմության ժամկետ հասկացության փոխարեն օգտագործվում է «մարման ժամկետ» բառակապակցությունը: Որպես այդպիսին, ֆրանսիական օրենսդրության մեջ առկա չէ հստակ սահմանում, սակայն կարելի է եզրակացնել, որ եթե անձը որոշակի ժամկետում չի օգտվում դատական պաշտպանության իր իրավունքից, ապա այն մարում է²:

Ամփոփելով՝ գտնում ենք, որ որպես հարցի վերջնական լուծում անհրաժեշտ է կատարել օրենսդրական փոփոխություններ, որոնց միջոցով միայն հնարավոր կլինի արդյունավետ կարգավորել ընտանեկան իրավունքից բխող պահանջների նկատմամբ հայցային վաղեմության ժամկետի կիրառման միատեսակ կիրառումը:

Եզրակացություն

1. Անհրաժեշտ է ՀՀ ԸՕ 8-րդ հոդվածում կատարել լրացում և հստակ նշել օրենսգրքի այն հոդվածները, որոնցով կարգավորվող իրավահարաբերությունների նկատմամբ կիրառվում է հայցային վաղեմության ընդհանուր կամ հատուկ ժամկետ: Միջազգային փորձի ուսումնասիրությունից պարզ է դառնում, որ արտասահմանյան երկրների ազգային օրենսդրությունները որդեգրել են այն մոտեցումը, որ ընտանեկան հարաբերությունները կարգավորող օրենքներում պետք է հստակ նշվի, թե որ պահանջների նկատմամբ է կիրառվում հայցային վաղեմության ժամկետը:

2. Ամուսնական պայմանագրի և ալիմենտային համաձայնության հետ կապված պահանջների նկատմամբ պետք է կիրառվի ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի ընդհանուր հայցային վաղեմության եռամյա ժամկետը, բացառությամբ՝ առոչնչության և անվավերության պահանջների, որոնց դեպքում պետք է կիրառվեն ՀՀ

¹ Տե՛ս Գերմանիայի Քաղաքացիական օրենսգիրք, <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (18.04.2026):

² Տե՛ս Ֆրանսիայի Քաղաքացիական օրենսգիրք, <https://www.legifrance.gouv.fr/> (18.04.2026):

Քաղաքացիական օրենսգրքի դրանց համար նախատեսված հատուկ հայցային վաղեմության ժամկետները:

3. ՀՀ ԸՕ 26-րդ հոդվածը պետք է լրացվի հետևյալ կարգավորմամբ, ըստ որի «Ամուսինների ընդհանուր համատեղ սեփականություն հանդիսացող գույքի բաժանման պահանջի համար սահմանվում է հայցային վաղեմության եռամյա ժամկետ»: Այս կարգավորումը դրականորեն կազդի անձանց սեփականության իրավունքի պաշտպանության սկզբունքի իրացման ապահովման վրա:

Օգտագործված նորմատիվ իրավական ակտերի, դատական ակտերի և գրականության ցանկ

1. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրք (ընդունվել է 05.05.1998 թ., ուժի մեջ է մտել 01.01.1999 թ.: ՀՀՊՏ 1998.08.10/18(51)):
2. Հայաստանի Հանրապետության ընտանեկան օրենսգիրք (ընդունվել է 09.11.2004 թ., ուժի մեջ է մտել 19.04.2005 թ.: ՀՀՊՏ 2005.01.19/4(376) Հոդ.60):
3. Հայաստանի ընտանիքի և ամուսնության օրենսգիրք (ընդունվել է 18.07.1969 թ., ուժի մեջ է մտել 01.01.1970 թ., ուժը կորցրել է 19.04.2005 թ.: ՀՍՍՀԳՍՏ 1969/14):
4. Ուկրաինայի քաղաքացիական օրենսգիրք, <https://urst.com.ua/ru/sku/razdel-1> (18.04.2026):
5. Գերմանիայի քաղաքացիական օրենսգիրք, <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (18.04.2026):
6. Ֆրանսիայի քաղաքացիական օրենսգիրք, <https://www.legifrance.gouv.fr/> (18.04.2026):
7. **Բարսեղյան Տ.Կ.**, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական իրավունք: Առաջին մաս, 4-րդ հրատ., Երևան, «Տիգրան Մեծ» հրատ., 2014, էջ 560:
8. **Գաբուզյան Ք.Ա.**, Հայցային վաղեմության ինստիտուտի էությունը, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու, Երևան, ԵՊՀ հրատարակչություն, 2019, էջ 121:
9. **Ղարախանյան Գ.Հ.**, ՀՀ Ընտանեկան իրավունք: 2-րդ հրատ., Եր., ԵՊՀ հրատ., 2008, էջ 304:
10. **Гладковская Е.И.** Применение исковой давности в семейных отношениях // Ученые записки Казанского университета. Серия: Гуманитарные науки. 2016. Том 158. № 2. - 390 с.

11. **Давыдова А.И.** Специфика и проблемы применения норм об исковой давности к семейным правоотношениям // Юридический вестник молодых ученых. № 3. – М., 2016. – 17 с.
12. **Маслов С.С.** Всеобщий гражданский кодекс Австрии. – М.: Инфотропик Медиа, 2011. – 272 с.
13. **Новицкий И.Б.** Сделки. Исковая давность. – М.: Госюриздат, 1954. – 247 с.
14. **Пчелинцева Л.М.** Комментарий к Семейному кодексу РФ. – М.: Норма, 2006. – 810 с.
15. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 28.09.2021 թվականի ՍԴՈ-1611 որոշումը: Միասնական կայք 2021.10.04-2021.10.17: Պաշտոնական հրապարակման օրը 05.10.2021:
16. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 15.11.2019 թվականի ՍԴՈ-1488 որոշումը: ՀՀՊՏ 2019.11.27/83(1536) Հոդ.1064:
17. Թիվ ԵԿԴ/0881/02/12 քաղաքացիական գործով ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի 28.11.2014 թվականի որոշումը: ՀՀՊՏ 2015.01.12/1(1090) Հոդ.8:
18. Թիվ ԵԱԲԴ/4524/02/15 քաղաքացիական գործով ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի 04.06.2019 թվականի որոշումը: ՀՀՊՏ 2019.07.12/45(1498).1 Հոդ.603.10:
19. Определение Верховного Суда РФ от 20 января 2015 г. №5-КГ14-144 <https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/70772980/> (18.04.2026).
20. *Shofman v. Russia* (Application no. 74826/01), <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71303> (18.04.2026).
21. *Costello v. United States*, 365 U.S. 265 (1961) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/365/265/> (18.04.2026).

Аннотация

В работе обосновывается точка зрения о целесообразности применения общих или специальных сроков исковой давности, установленных Гражданским кодексом РФ, к отдельным имущественным требованиям, вытекающим из семейных правоотношений, в частности — требованиям о признании недействительными брачного договора и алиментного соглашения. Проводится сравнительно-правовой анализ с обращением к законодательному опыту ряда зарубежных государств. На основе изучения международной практики предлагаются законодательные изменения, направленные на уточнение применения исковой давности в семейных правоотношениях и обеспечение правовой определенности, в частности — установление трехлетнего срока исковой давности по требованиям о разделе общего совместного имущества бывших супругов.

Ключевые слова: исковая давность, срок исковой давности, судебная защита, семейные отношения, имущественные права, личные неимущественные права.

APPLICATION OF THE STATUTE OF LIMITATIONS TO CLAIMS ARISING FROM FAMILY LEGAL RELATIONS

Annotation

This academic article is devoted to the study of issues related to the application of the statute of limitations in family legal relations. The paper examines the essence of the statute of limitations and its significance in ensuring the stability of civil turnover, legal certainty, and the effective implementation of judicial protection. It analyzes the norms governing the relationship between the civil and family legislation of the Republic of Armenia, with particular attention to the content of Article 8 of the RA Family Code and the legal uncertainties arising in its application. The article also explores the legal positions of the Constitutional Court and the Court of Cassation of the Republic of Armenia regarding the statute of limitations.

The paper advances the view that it is appropriate to apply general or special limitation periods established by the RA Civil Code to certain property claims arising from family legal relations, particularly claims for declaring a marriage contract and an alimony agreement invalid. A comparative legal analysis is also conducted, referring to the legislative experience of several foreign countries. Based on the study of international practice, legislative amendments are proposed to clarify the application of the statute of limitations in family legal relations and to ensure legal certainty, in particular, the establishment of a three-year limitation period for claims concerning the division of jointly owned property of former spouses.

Keywords: statute of limitations, limitation period, judicial protection, family legal relations, property rights, personal non-property rights.

Հոդվածը հանձնված է խմբագրություն 20.04.2026 թ., տրվել է գրախոսության 22.04.2026 թ., ընդունվել է տպագրության 08.05.2026 թ.: